

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Being a Housewife in the TRNC During the Covid-19 Era: Post-Traumatic Growth, Self-Disclosure and Perceived Social Support

Covid-19 Döneminde KKTC’de Ev Kadını Olmak: Travma Sonrası Büyüme, Kendini Açma ve Algılanan Sosyal Destek

Cemile Kurtoğlu¹, Füsün Gökkaya²

Abstract:

Traumatic events can sometimes lead to positive changes. These changes are known as post-traumatic growth. The Covid-19 pandemic is a traumatic phenomenon with a massive impact, and post-traumatic growth is likely to occur as a result. The aim of this study is to determine the relationships between post-traumatic growth, age, self-disclosure, being diagnosed with Covid-19, perceived social support levels from family, friends and a special person in the normalization process of the Covid-19 pandemic period. The study group of the research consists of housewives living in the Turkish Republic of Northern Cyprus. Demographic information form, Post-Traumatic Growth Scale (PTSD), Self-Disclosure Scale (PSS), and Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS) were administered to participants aged between 22-60 years. The data were analyzed with the SPSS 22 package program. Descriptive statistical analyzes, Pearson Correlation Analysis, multiple linear regression analysis, disconnected samples t-test and one-way analysis of variance were applied in the study. According to the results of the research, it was determined that there are positive relationships between self-disclosure and perceived social support from a special person and post-traumatic growth. According to the findings obtained as a result of the analyzes, housewives showed growth after the trauma during the normalization period of the Covid-19 pandemic period. It was observed that the level of post-traumatic growth was positively and significantly predicted by the variables of self-disclosure, perceived social support from a special person, and being diagnosed with Covid-19.

Keywords: Perceived Social Support, Covid-19, Housewives, Self-Disclosure, Post Traumatic Growth

¹MSc, Cyprus International University, Nicosia-TRNC, cemilekurtoglu88@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9834-9790

²Assoc. Prof. Dr., İzmir Tıknaztepe University, Postgraduate Education Institute, Department of Psychology, İzmir-Turkey, fusun.gokkaya@tinaztepe.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9392-0724

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Cemile Kurtoğlu, Cyprus International University, Nicosia-TRNC, E-mail: cemilekurtoglu88@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 26.01.2023, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 28.08.2023, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 13.09.2023, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 22.09.2023

Citing/Referans Gösterimi: Kurtoğlu, C. & Gökkaya, F. (2023). Being a Housewife in the TRNC During the Covid-19 Era: Post-Traumatic Growth, Self-Disclosure and Perceived Social Support. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 5(3): 208-217

© 2023 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpjppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Yaşanan travmatik olaylar kimi zaman olumlu değişimler ortaya çıkarabilir. Bu değişimler travma sonrası büyüme olarak bilinmektedir. Covid-19 salgını kitlesel etkiye sahip travmatik bir olgudur ve sonucunda travma sonrası büyümenin ortaya çıkması olasıdır. Bu çalışmanın amacı Covid-19 pandemi dönemi normalleşme sürecinde travma sonrası büyüme, yaş, kendini açma, Covid-19 tanısı alma, aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkileri saptamaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan ev kadınları oluşturmaktadır. Yaşları 22-60 arasında değişen katılımcılara, demografik bilgi formu, Travma Sonrası Büyüme Ölçeği (TSBÖ), Kendini Açma Ölçeği (KAÖ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) uygulanmıştır. Veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada betimsel istatistiksel analizler, Pearson Korelasyon Analizi, çoklu doğrusal regresyon analizi, bağlantısız örneklem t-testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kendini açma ve özel bir insandan algılanan sosyal destek ile travma sonrası büyüme arasında olumlu yönde ilişkiler olduğu saptanmıştır. Analizler sonucu elde edilen bulgulara göre, Covid-19 pandemi dönemi normalleşme sürecinde ev kadınları travma sonrası büyüme göstermişlerdir. Travma sonrası büyüme düzeyinin kendini açma, özel bir insandan algılanan sosyal destek, Covid-19 tanısı alma değişkenleri tarafından pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Destek, Covid-19, Ev Kadınları, Kendini Açma, Travma Sonrası Büyüme

Giriş

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Vuhan şehrinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüs (Covid-19) dünyaya hızla yayılarak salgına yol açmıştır (Karakas, 2020). Virüs, 562 milyondan fazla vaka ile 6 milyondan fazla can kaybına neden olmuştur (DSÖ, 2022). Dil, din, ırk, cinsiyet fark etmeksizin tüm insanlığı hedef alan Covid-19 salgını, travmatik bir olay olarak anılmıştır (Serinçay ve ark., 2021). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) Covid-19 virüsünün ortaya çıkmasıyla birlikte devlet bu virüsle mücadele edebilmek için birtakım tedbirler almıştır. Bunlar; eve kapanma, sosyal izolasyon, uzaktan eğitim ve iş yerlerinin bir kısmının kapanması gibi uygulamalardır (KKTC Bakanlar Kurulu, 2020). Alınan bu önlemler KKTC'de aile dinamiklerini değişime uğratmıştır. Aile hayatında meydana gelen değişimlerden bazıları aile bireylerinin evde daha fazla vakit geçirmesi, uzaktan eğitim nedeniyle çocukların ders yükünün ebeveynlere geçmesi, işsizlik, hijyen tedbirleri nedeniyle evdeki sorumlulukların artması gibi değişikliklerdir (Şenol ve Taştan, 2020). Covid-19 salgını sürecinde okulların kapalı olması, evden çalışma ve izolasyon nedeni ile ev kadınlarının var olan sorumluluklarının artması, salgın nedeniyle ev içerisindeki temizlik alışkanlıklarının değişmesi kadınların ev düzenlerinin ve gündelik hayatlarının tamamen değiştiğini göstermektedir (Şenol ve Taştan, 2020). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından dezavantajlı bir pozisyonda olan ev kadınlarının Covid-19 sürecinden en çok etkilenen gruplardan biri olduğunu söylemek mümkündür (Karabulut, 2021).

İnsanların, biyolojik olarak doğuştan getirdiği dişi ve erkek olma özellikleri "cinsiyet", içinde bulunduğu toplumdan ve kültürden edindiği kadın ve erkek olma özellikleri ise "toplumsal cinsiyet" olarak adlandırılmaktadır (Aliefendioğlu, 2007). Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun bir davranışı kadınsı ya da erkeksi olarak değerlendirmesi ile alakalıdır (Basow, 1992). Kadınsı kavramı, kadınlara uygun görülen davranışları; erkeksi kavramı ise erkeklere uygun görülen davranışları açıklamaktadır (Dökmen, 2004). Genelde insanlar, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmak durumunda kalmaktadırlar. KKTC'de yapılan bir araştırmada,

kadınların geleneksel kadınlık ve erkeklik rollerini kabul ettikleri ve kadınların %88'inin her şeyden önce iyi birer anne ve ev hanımı olmaları gerektiğini belirttikleri bulunmuştur (KAYAD, 2011). KKTC'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşanmaktadır; bu eşitsizlik kadın aleyhinedir (Necipoglu, Bebiş ve Seviğ, 2021). Hane içerisinde işler ve sorumluluklar cinsiyet gözetilerek paylaşılmaktadır (Şafak, Çopur ve Özkan, 2006). Buluşuk, çamaşır, temizlik vb. ev işleri, çocuk/yaşlı bakımı gibi sorumluluklar toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadınların üstüne yüklenmiştir (Fulcher ve Scott, 2007).

Kişinin toplumun beklentilerinden kaynaklı yaşadığı stres, toplumsal cinsiyet rolü stresi olarak adlandırılmaktadır. Birey sahip olduğu toplumsal cinsiyet nedeniyle kendisinden beklenenlere ulaşma konusunda başarısız olması durumunda ortaya toplumsal cinsiyet rolü stresi çıkar (Koç, Haskan Avcı ve Bayar, 2017). Covid-19 salgını, ailenin diğer üyelerine kıyasla ev kadınları üzerinde daha yüksek psikolojik, ekonomik, ailesel ve toplumsal etkiye neden olmuştur (Lebni ve ark., 2021). Ev işleri, duygusal emek, çocuk ve yaşlı bakımı gibi yüklerin artışı pandemi sürecinde kadınların stres eşliğini olumsuz etkilemiştir (Kaya, 2021). Ev kadınları daha yorucu fiziksel koşulların yanında maddi durumu ilişkili zorluklarla da mücadele etmiş ve psikolojik açıdan daha çok etkilenmişlerdir. Çünkü, çalışmayan ev kadınları diğer kişilerin maddi geliri ile geçimini sağlamaktadır (Koç ve Yeniçeri, 2021). Tıpkı karantina öncesinde olduğu gibi ev işlerinden yalnız ev kadınları sorumlu tutulmuştur (Kaplan, 2021). Ev içi toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha görünür olduğu bu dönemde ev kadınları tüm gün boyunca evlerde çalışmışlardır. Görüldüğü gibi toplumsal cinsiyet rolleri kadınlar üzerinde baskı oluşturmuş ve pandemi sürecinde onların ruh sağlığına zarar verdiği bulunmuştur. Pandemi sürecinde, Hindistan'da yaşayan ev kadınlarının yaklaşık %67'sinin ücretsiz ev işlerine haftada 50 saatten fazla zaman ayırdığı bulunmuştur. Buna karşılık, çalışan kadınların %80'i ev işlerine haftada en fazla 14 saat harcamıştır (Chauhan, 2021).

Covid-19'da ev kadınları ile ilgili uluslararası alan yazında birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Hindistan'da yaşayan ev kadınlarının Covid-19 hakkında bilgi eksikliği yaşadıkları bulunmuştur (Alikunjuand ve Sulochana,

2021). Türkiye’de Covid-19 salgını ile kadınların evdeki sorumluluklarının erkekler göre çok daha fazla arttığı saptanmıştır (BM, Türkiye’de Covid-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirmesi Raporu, 2020; Kocatürk, 2021). Öte yandan, Endonezya’da yapılan bir çalışmada ev kadınlarının psikolojik sağlığı ve uyum süreci incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ev kadınlarının çoğu Covid-19 pandemisinin yarattığı olumsuz etkiyi azaltmak için stratejiler kullandıklarını ve bu yüzden stres yaşamadıklarını bildirmişlerdir (Ping, Natalia ve Hurai, 2022). Birleşik Krallık’ta yapılan bir çalışmada, Covid-19 döneminde artan ev içi bedelsiz emeğin yanında gündelik yaşamdaki sorumlulukların ve pandeminin yarattığı kaygının kadınların psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur (Hoppar, 2021).

KKTC’de Covid-19 ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalara bakıldığında, Covid-19 pandemisinin travmatik bir olgu olduğu düşünülerek, TSSB ve diğer psikolojik sağlık sorunları araştırmalara konu olmuştur (Bilge ve Bilge, 2021). Örneğin, KKTC’deki kadınların Covid-19 kaygısı ve Covid-19 ile ilgili takıntı düzeylerinin erkekler göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği [KTPD], 2021). Görüldüğü gibi KKTC örneğinde Covid-19 ile ilgili araştırma sayısı oldukça sınırlıdır, özellikle ev kadınları ile ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Tüm bu araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, KKTC’de yaşayan ve pandemi sürecinde hayatları gittikçe zorlaşmış olan ev kadınlarının Covid-19’un etkilerinin azalma gösterdiği normalleşme sürecinde nasıl bir değişim gösterdikleri merak edilmiştir. Ev kadınları psikolojik sağlıkları ile çocuklarını, eşlerini, kök ailelerini, arkadaşlarını vb. pek çok kişiyi etkilemektedir (Türkçe ve ark., 2013). Ev kadınlarının psikolojik sağlığının korunması toplumsal akıl sağlığının koruyucu faktörlerinden biri olabilir. Bu nedenle ev kadınları ile yapılacak bu çalışmanın alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ev kadınları ile yürütülmesinin nedeni onların çalışan kadınlara göre görece dezavantajlı olması ve pandemiyle artan iş yüklerinin olduğu ön bilgisidir (Kaplan, 2021; Lebni ve ark., 2021). Ev kadınlarının büyük çoğunluğunun maddi geliri ve sosyal güvencesi olmaması bu dezavantajlardan bazılarınıdır. Örneğin, KKTC’de iş gücüne dâhil olmayan nüfusun % 24.4’ünü ev kadınları oluşturmaktadır (KKTC İstatistik Kurumu, 2022). Bir başka neden ise KKTC’de Covid-19 döneminde, toplumun gelişiminde önemli bir görev üstlenen ev kadınları ile yapılmış herhangi bir çalışmaya ulaşılamamış olmasıdır.

Covid-19’un ölümcül sonuçları özellikle aşılama ve izolasyon ile yavaş yavaş azalmış, KKTC’de normal yaşama dönülmeye başlanmıştır (Şafaklı, 2021). Ortaya çıkan bu yeni durum Covid-19 sonucunda çalışılmayan psikopatoloji dışı konuların varlığına dikkat çekmektedir (Bilge ve Bilge, 2021). Travma ile mücadele sonucu kimi zaman olumlu değişimler ortaya çıkabilir. Bu değişiklikler travma sonrası büyüme olarak bilinmektedir. Bireyler travmatik yaşantıdan dolayı kimi zaman stres ve depresyon deneyimlerken kimi zaman travmayı yeni bir başlangıç noktası gibi kullanarak olumlu değişiklikler göstermektedirler (Tedeschi, 1998). Tarihte her salgın sonrası toplumlar bunalım dönemini atlatıp, biraz daha güçlenmiş şekilde hayatlarına devam etmişlerdir (Afacan ve Avcı, 2020).

Bu araştırma, Tedeschi ve Calhoun’un (2004) travma sonrası büyümeyi açıklayan işlevsel-betimsel modelini temel almaktadır. Bu modelde, kişinin travma ile mücadele ederken, sahip olduğu çevresel ve kişisel kaynaklarını travma sonrası büyüme geliştirmede etkili olarak kullandığı belirtilmektedir. Çevresel kaynaklar; sosyal destek, sosyokültürel etkenler gibi faktörlerken, kişisel kaynaklar; baş etme mekanizmaları, kişisel özellikler, kendini açma gibi faktörlerdir (Calhoun ve Tedeschi, 2006). Travmatik olay sonrası olumlu değişikliklerin meydana gelmesini etkileyebilecek kişisel kaynaklardan biri, bireyin kendini açması ve diğeri ise çevresel kaynaklardan algıladığı sosyal destek olarak ifade edilebilir (Kalkan, 2020).

Yıldırım’a (1997) göre kişinin çevresinden aldığı sosyal ve psikolojik destek kaynakları algılanan sosyal destek olarak adlandırılabilir. Kişi algıladığı destek ile kendini sosyal çevrenin parçası olarak görebilir ve olumlu değişimler gösterebilir. Yapılan bir çalışma ile algılanan sosyal desteğin arttıkça travma sonrası büyümenin arttığı saptanmıştır (Özcan ve Arslan, 2020). Algılanan sosyal desteğin yanında travma sonrası büyüme neden olan değişkenlerden diğeri ise kendini açmadır. Kendini açma, kişinin kendi duygu, düşünce ve davranışlarını diğeri kişiye aktarma süreci olarak açıklanabilir (Jourard, 1964; Akt. Gültekin, 2001). Kendini açabilen insanların travma sonrası büyüme yaşayabilecekleri vurgulanmaktadır (Pietruch ve Jobson, 2012). Travma sonrası büyümeyi etkileyen diğeri değişken yaşır. Yaşın travma sonrası büyümeyi yordadığını tespit eden çalışmalar mevcuttur (Sebuktekin, 2018).

Bu bağlamda çalışmada öncelikli olarak araştırma değişkenlerine ait puanların Covid-19 geçirip geçirmemeye göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Ardından ev kadınlarının kendini açma, algılanan sosyal destek, yaş ve Covid-19 değişkenlerinin travma sonrası büyümeyi yordayıp yordamadığı araştırılmıştır.

Bu amaçlar için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Covid-19 tanısı alıp almama durumuna göre ev kadınlarının aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algıladıkları sosyal destek, travma sonrası büyüme ve kendini açma puanları istatistiksel olarak farklılaşmakta mıdır?

Covid-19 pandemi dönemi normalleşme sürecinde ev kadınlarının aileden, arkadaştan, özel bir insandan algıladıkları sosyal destek, travma sonrası büyüme, kendini açma düzeyleri ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler var mıdır?

Covid-19 pandemi dönemi normalleşme sürecinde ev kadınlarının aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algıladıkları sosyal destek, kendini açma düzeyleri, Covid-19 tanısı alma ve yaş beraber travma sonrası büyümeyi yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel-ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Kesitsel araştırmalarda, kişiler veya olaylar zamanın belirli bir noktasında incelenir. Kesitsel araştırmalar zamanlama ile karakterizedir ve maruziyet ve sonuç aynı anda değerlendirilir (Çaparlar ve Dönmez, 2016). İlişkisel tarama modelinde iki ya da daha fazla

değişkenin birlikte olan değişiminin varlığı ve eğer değişim söz konusu ise bunun nasıl gerçekleştiği bulunmaya çalışılır (Karasar, 2011).

Katılımcılar

Araştırmada örneklem seçimi için kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme, evren içerisinden seçilen katılımcıların araştırmacının yargılarına belirlendiği tesadüf olmayan bir yöntemdir. Kolayda örneklemedeki veriler, evrenden en hızlı, ekonomik ve kolay şekilde toplanmaktadır (Malhotra, 2004, Aaker, Kumar ve Day, 2007, Zikmund, 1997).

Araştırmada katılımcı sayısının belirlenebilmesi amacıyla “50+8k” formülü kullanılmıştır (Bonett ve Wright, 2014).

Formüldeki “k” harfi bağımsız değişken sayısını ifade etmektedir. Bu çalışmanın bağımsız değişkenleri; kendini açma, algılanan sosyal destek ve yaşıdır. Mevcut çalışmanın regresyon analizi için en az 74 kişiye ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Araştırma anketleri 206 kişiye dağıtılmıştır. 15 katılımcı araştırma formlarını doldurmadan iade etmiştir. Ölçekleri eksik ve hatalı doldurulan 32 katılımcının anketleri değerlendirme dışı bırakılmıştır. Veri analizine, ölçekleri tam ve eksiksiz dolduran 159 katılımcının formları dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan ev kadınlarının yaşları 22 ile 60 arasında değişmektedir. Katılımcılara ait diğer bilgiler Tablo 1’de görülebilir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	N	%	
Medeni Durum	Evli	154	%96.9	
	Boşanmış	4	%2.5	
	Dul	1	%0.6	
Eğitim Durumu	İlkokul/Ortaokul	33	%20.8	
	Lise	67	%42.1	
	Üniversite ve Üstü	59	%37.1	
Çocuk Sayısı	1 tane	34	%21.4	
	2 tane	96	%60.4	
	3 tane ve üstü	29	%18.2	
Gelir Düzeyi	3000-5000 TL	15	%9.4	
	5000-7000 TL	39	%24.5	
	7000-9000 TL	34	%21.4	
	9000-11000 TL	38	%23.9	
	11000 TL ve üstü	33	%20.8	
Covid-19 Tamsı Alma	Evet	86	%54.1	
	Hayır	73	%45.9	
Covid-19’dan Ölen Yakın	Evet	15	%9.4	
	Hayır	144	%90.6	
	Min.	Maks.	$\bar{x}$	ss
Yaş	22	60	38.13	9.43

Demografik Bilgi Formu: Araştırmanın gereklilikleri dikkate alınarak 7 soru olarak hazırlanmıştır. Ev kadınlarının yaşı, eğitim durumu, Covid-19 geçirip geçirmediği, gelir düzeyi, evli, bekar, dul veya boşanmış olup olmadığı ile ilgili soruları içermektedir.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri: Orjinali Tedeschi ve Calhoun (1996) tarafından geliştirilmiştir. Bu envanter, travma sonrası olumlu değişimleri ölçen psikometrik araçlardan biridir. Travmatik deneyim sonucu büyümeyi ölçen 21 soruluk, 6’lı likert tipi (0-5) bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten en düşük 0 ve en yüksek 105 puan alınabilir. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin travmatik yaşantı karşısında büyüme düzeyinin arttığına işaret etmektedir. Envanterin Türkçe versiyonunun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır (Dürü, 2006). Envanterin üç tane alt boyutu

vardır. 10 soruluk “Benlik Algısındaki Değişim” alt ölçeği, 6 soruluk “Yaşam Felsefesinde Değişim” alt ölçeği ve 5 soruluk “İlişkilerde Değişim” alt ölçeği envanterin alt boyutlarını oluşturmaktadır. Alt ölçeklerin iç tutarlılıkları sırasıyla 0.78, 0.77 ve 0.77 saptanmıştır. Mevcut araştırmada ise Travma Sonrası Büyüme Ölçeğinin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .96 olarak saptanmıştır.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 12 maddeden oluşmaktadır. Üç değişik kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğini değerlendirmek için geliştirilmiştir (Zimet ve ark., 1988). Aile, arkadaş ve özel bir insandan alınan destek ölçeğinin üç alt yapısını oluşturmaktadır. Her maddede 7’li Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Yüksek puan, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu

göstermektedir (Eker, Arkar ve Yaldız, 2001). Algılanan sosyal destek ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Eker ve arkadaşları (2001) tarafından gerçekleştirilmiştir. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği ve alt ölçeklerinin iç tutarlılığı yüksek düzeyde saptanmıştır (Eker ve ark., 2001). Bu çalışmada ise Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .95 olarak saptanmıştır.

Kendini Açma Ölçeği: Kendini açma ölçeğinin orijinali Wheelless ve Grotz (1976) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra ölçek Chen ve Marcus (2012) tarafından modifiye edilmiştir. Kendini Açma Ölçeği, 16 maddeden oluşan, 7'li Likert tipi ölçme aracıdır. Ölçeğin niyet, miktar, olumluluk, dürüstlük ve kontrol olmak üzere beş alt boyutu vardır. Yüksek puan ortalaması kendini açma düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Öksüz, Mersin ve Türker, 2017). Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öksüz ve arkadaşları tarafından (2017) gerçekleştirilmiştir. Maddelerin faktör yükleri değerleri 0.53-0.86 arasında değişmektedir. Ölçeğin tümü için Cronbach Alfa katsayısı 0.70, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.89'dur (Öksüz ve ark., 2017). Mevcut çalışmada ise Kendini Açma Ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .55 olarak saptanmıştır.

İşlem

Araştırma için öncelikli olarak çalışmada kullanılan ölçekler için kullanım izinleri alınmıştır. Ardından Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nden araştırmanın uygulanması için onay alınmıştır (Karar No: -020-9039, Tarih: 22.10.2021). Verilerin bir kısmı KKTC İlköğretim Dairesine bağlı okullarda öğrenim gören öğrencilerin ev kadını velilerine ulaşılarak toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce KKTC Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi

Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli yazılı izin alınmıştır (Karar No: E.3952, Tarih: 08.03.2021). Alınan izinlerin ardından gönüllü ev kadınları ile yüz yüze görüşülmüştür. Veriler birinci yazar tarafından yüz yüze toplanmıştır. Ölçeklerin başlangıcında etik açıdan gizlilik ilkesinin önemi, araştırmanın yöntemi ve amacı katılımcılara açıklanarak bunları yazılı olarak içeren "Bilgilendirilmiş Onam Formu" verilmiştir. Araştırma verileri Ocak-Nisan 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri "IBM SPSS Statistics 22" kullanılarak analiz edilmiştir. Normal dağılım gösteren araştırma verileri için parametrik analizler yapılmıştır. Covid-19 tanısı alıp almama durumuna göre araştırma değişkenlerinin farklılaşp farklılaşmadığını saptamak için bağlantısız örneklem t-testi yapılmıştır. Ardından, değişkenler ve yaş arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonrasında, algılanan sosyal destek ve kendini açma ve yaş değişkenlerinin travma sonrası büyümeyi ne kadar yordadığını araştırmak için zorla ekleme (enter) yöntemi kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Çoklu doğrusal regresyon analizi öncesi, çoklu doğrusallık sorununun olup olmadığı kontrol edilmiştir. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış ve anlamlı korelasyon katsayılarının .44 ile .61 arasında değiştiği, VIF değerlerinin 10'dan düşük olduğu ve uç değerlerin olmadığı bulunmuştur. Buna göre yapılan araştırma kapsamında çoklu doğrusallık sorununun olmadığı söylenebilir. Kullanılan testlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırmada kullanılan ölçeklere ait ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de, yer almaktadır.

Tablo 2. Ölçeklerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekler	Ort.	SS
Travma Sonrası Büyüme	63.13	26.47
Aileden Algılanan Sosyal Destek	22.34	6.31
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek	19.88	7.63
Özel Bir İnsandan Algılanan Sosyal Destek	18.86	8.33
Kendini Açma Ölçeği	73.77	10.19

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların TSB Ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 63.13 standart sapması 26.47; aileden algılanan sosyal destek alt ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 22.34, standart sapması 6.31; arkadaştan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 19.88 standart sapması 7.63; özel bir insandan algılanan sosyal destek alt ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 18.86, standart sapması 8.33 ve Kendini Açma Ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 73.77 ve standart sapması 10.19 olarak hesaplanmıştır.

Covid-19 tanısı alıp almama durumuna göre araştırma değişkenlerinin farklılaşp farklılaşmadığını saptamak için bağlantısız örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de görülebilir. Yapılan analizler sonucunda travma sonrası büyüme düzeyinin Covid-19 tanısı alma durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı

tespit edilmiştir [$t(157) = 4.36, p < .05$]. Covid-19 geçirmiş olanların travma sonrası büyüme düzeyleri geçirmeyenlere göre daha yüksektir. Arkadaştan algılanan sosyal desteğin Covid-19 tanısı alan ev kadınlarında, Covid-19 almayan kadınlara göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir [$t(143) = 3.19, p < .05$]. Covid-19 tanısı almayan ev kadınlarının arkadaştan algıladıkları sosyal desteğin, Covid-19 tanısı alan kadınlara göre daha düşüktür. Özel bir insandan algılanan sosyal desteğin Covid-19 tanısı alan ev kadınlarında, almayanlara göre farklılaştığı [$t(157) = 3.18, p < .05$] izlenmiştir. Covid-19 geçiren ev kadınlarının özel bir insandan algıladıkları sosyal destek, Covid-19 geçirmeyen kadınlardan daha yüksektir. Covid-19 tanısı alan ve almayan ev kadınlarının aileden algıladıkları sosyal destek ve kendini açma düzeyleri farklılaşmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 3. Travma Sonrası Büyüme, Kendini Açma, Aileden, Arkadaştan ve Özel Bir İnsandan Algılanan Sosyal Destek Puanlarının Covid-19 Tanısı Alma Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Ölçekler/ Alt Ölçekler		Covid-19 Tanısı Alma	N	$\bar{x}$	t
TSBÖ	Toplam	Evet	86	71.13	4.36***
		Hayır	73	53.71	
ÇBASDÖ	Aile	Evet	86	23.08	1.57
		Hayır	73	21.47	
	Arkadaş	Evet	86	21.63	3.19**
		Hayır	73	17.82	
Özel insan	Evet	86	20.75	3.18**	
	Hayır	73	16.64		
KAÖ	Toplam	Evet	86	75.16	1.88
		Hayır	73	72.12	

**p<.001 **p<.01 *p<.05. TSBÖ: Travma Sonrası Büyüme Ölçeği, ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, KAÖ: Kendini Açma Ölçeği

Tablo 3'de Travma Sonrası Büyüme Ölçeği, Kendini Açma Ölçeği, Aileden, Arkadaştan ve Özel Bir İnsandan

Algılanan Sosyal Destek Alt Ölçek Puanları ve katılımcı yaşları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırma Değişkenleri ve Yaş Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. TSBÖ	1	.48**	.52**	.60**	.44**	-.092
2. Aileden ASD	.48**	1	.67**	.54**	.55**	.047
3. Arkadaştan ASD	.52**	.67**	1	.78**	.37**	.004
4. Özel bir İnsandan ASD	.61**	1	.47**	1	.36**	.018
5. KAÖ	.44**	.55**	.37**	.36**	1	.091
6. Yaş	-.092	.047	.004	.018	.091	1

**p<.05, TSBÖ: Travma Sonrası Büyüme, ASD: Algılanan Sosyal Destek, KAÖ: Kendini Açma Ölçeği

Travma Sonrası Büyüme Ölçeği puanları ile aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algılanan sosyal destek ile kendini açma arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (sırasıyla: $r=.48$; $p<.05$; $r=.52$; $p<.05$; $r=.60$; $p<.05$; $r=.44$; $p<.05$). Kendini Açma Ölçeği puanları ile aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (sırasıyla: $r=.55$; $p<.05$; $r=.37$; $p<.05$; $r=.35$; $p<.05$). Yaş ile araştırma değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

saptanamamıştır ($p>.05$). Bu nedenle yaş regresyon analizine alınmamıştır. Gerçekleştirilen bağlantısız örneklem t-testine göre, travma sonrası büyüme Covid-19 tanısı alıp almama durumuna göre farklılaştığı için Covid-19 tanısı alma değişkeni çoklu doğrusal regresyon analizine dahil edilmiştir.

Tablo 4'de travma sonrası büyüme değişkenin yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları görülebilir.

Tablo 4. Travma Sonrası Büyümenin Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	B	SHB	β	t
Sabit	-16.408	11.55		-1.42
Aileden ASD	.564	.37	.13	1.49
Arkadaştan ASD	-.111	.38	-.03	-.292
Özel İnsandan ASD	1.392	.30	.43	4.52**
Kendini Açma	.510	.18	.19	2.73**
Covid-19 Tanısı Alma (Dummy)	9.670	3.28	.18	2.94**

**p<.05, ASD: Algılanan Sosyal Destek

Kendini Açma Ölçeği puanlarının, aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algılanan sosyal destek alt ölçeği puanlarının ve Covid-19 tanısı alma puanlarının Travma Sonrası Büyüme Ölçeği (TSBÖ) puanları üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymak için zorla ekleme (enter) modeli kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Bağımsız değişkenlerin travma sonrası büyüme düzeyini yordamasına ilişkin yapılan F testi sonrası istatistiksel açıdan anlamlı bir sonuç elde edilmiş ve bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişkenin varyansının %44'ünü açıkladığı saptanmıştır ($F(5,153) = 26.02, p < .05$). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek travma sonrası büyüme yordamamaktadır. Özel bir insandan algılanan sosyal destek, kendini açma ve Covid-19 tanısı alma travma sonrası büyüme pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olarak yordamaktadır (sırayla: $\beta = .43, t(153) = 4.52, p < .05, R^2 = .117$; $\beta = .19, t(153) = 2.73, p < .05, R^2 = .046$; $\beta = .18, t(153) = 2.94, p < .05, R^2 = .053$).

Tartışma

Bu çalışmada, KKTC'de yaşayan ev kadınlarının Covid-19 salgını normalleşme sürecinde Covid-19 tanısı alma, yaş, aileden, arkadaştan ve özel bir insandan algıladıkları sosyal destek, kendini açma düzeylerinin travma sonrası büyüme yordayıp yordamadığı anlamaya çalışılmıştır.

Mevcut araştırma, Tedeschi ve Calhoun (2004) tarafından travma sonrası büyümeyi açıklayan işlevsel betimsel modeli temel olarak almaktadır. Bu modele göre, kişinin sahip olduğu kişisel ve çevresel kaynaklar TSB'yi yordamaktadır (Fariz, İlyas ve Fariz, 2021). Bu çalışmada kişisel faktörler ev kadınlarının yaşı ve kendini açma düzeyleri ölçülerek belirlenmeye çalışılmıştır. Algılanan sosyal destek değişkeni ise çevresel faktör olarak değerlendirilmiştir. Covid-19 pandemisi toplumsal etkiye sahip travmatik bir olaydır. Bunun yanında Covid-19 tanısı almak da bireysel bir travma yaşantısıdır. Bu yüzden Covid-19 tanısı alma durumu da analize dâhil edilmiştir. Modelin anlamlı olup olmadığını saptamak için ilişki analizler sonucunda travma sonrası büyüme ile anlamlı ilişkisi saptanan aileden, arkadaştan, özel bir insandan algılanan sosyal destek, kendini açma, Covid-19 geçirip geçirilmemiş olma bağımsız değişken olarak regresyon analizine dâhil edilmiştir.

Covid-19 tanısı alan ev kadınlarının travma sonrası büyüme düzeyi tanı almayan kadınlardan daha yüksektir. Bu sonuca göre Covid-19 tanısı alan ev kadınlarında olumlu değişiklikler görüldüğü söylenebilir. Bu ev kadınları yaşamın ve sağlığın değerini daha iyi anlamış; önceliklerini tekrardan değerlendirip, olumlu yönde değişmiş olabilirler. Covid-19 tanısı alan ev kadınlarında, arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek tanı almayan kadınlara göre artmıştır. Kişinin sosyal destek alabileceğine dair olumlu algısı, travmatik olayları daha az tehditkâr olarak algılamasına katkıda bulunmuş olabilir (Lakey ve Cohen, 2000). Çin'in Vuhan kentinde yapılan bir araştırmada taburcu edilen Covid-19 hastalarının travma sonrası büyüme ile algıladıkları sosyal destek arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Yan ve ark., 2021). Bu çalışmanın bulguları ile benzerlik gösteren çalışma bulgularına göre, Covid-19 geçirmiş ev kadınlarının algıladıkları sosyal destek ile bu travmayla başa çıkabildikleri düşünülmektedir. Çevresel kaynakları sayesinde bu kişiler destekleyici ilişkilere sahip olup, kendini geliştirme fırsatları bulabilmişlerdir.

Analiz sonuçlarına göre özel bir insandan algılanan sosyal destek, kendini açma ve Covid-19 tanısı alma travma sonrası büyüme pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Böylece araştırmanın temel aldığı modelin doğrulandığını söylemek mümkündür. Buna göre, özel bir insandan algılanan sosyal destek arttıkça, travma sonrası büyüme de artmıştır. Özel bir kişiden algılanan sosyal desteğin travma sonrası büyüme üzerinde yordayıcı bir değişken olduğunu saptayan çalışmalar mevcuttur (Fariz ve ark., 2021; Hu ve ark., 2022). Bu çalışmanın bulguları literatürle uyumludur. Covid-19 salgınında hastalık geçirmiş ev kadınlarının kendilerine çok yakın hissettikleri özel insanlardan (örn. eş, nişanlı, flört, aile doktoru gibi) algıladıkları sosyal destekle travma ile başa çıktıkları ve büyüme gösterdikleri söylenebilir. Sosyal bir varlık olan insan çevresindeki kişilerle iletişimi sayesinde var olduğunu hisseder, aidiyet yaşar, hislerini paylaşır, gelişir, öğrenir. Kısaca bireyin sağlıklı gelişim göstermesinde sosyal hayatta yaşamının fiziksel, psikolojik, maddi-manevi pek çok etkisi vardır (Vatandaş, 2020). Tüm etkileşimler sırasında kişi yardımlaşma, paylaşma gibi aktivitelerle kendini de açmış olur. Özellikle iş hayatı olmayan ev kadınlarının özel bir insandan algıladıkları sosyal destek çok değerlidir. Onlarla paylaşımlarının sorunlarını aşmalarında etkili olması çok anlamlıdır. Mevcut araştırmada arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek travma sonrası büyüme yordamamıştır. Literatürde bu sonuçlarla çelişkili bulgular mevcuttur; arkadaşlardan ve aileden algılanan sosyal desteğin travma sonrası büyüme yordadığı bulunmuştur (Northfield ve Johnston, 2022; Cheng ve Lui, 2022). Aydın ve Kaya (2022), Covid-19 tanısı alan kişilerin çevresindeki diğer kişiler tarafından eleştirildikleri ve damgalandıklarını saptamışlardır. Belki de bu çalışmada elde edilen bu çelişkili bulgunun nedeni, yakın çevredeki bu kişilerin hastalık kapma korkusu ile ev kadınlarından uzakta durmuş olmaları ve onları damgalamaları ile açıklanabilir. Bu yüzden tanı alan ev kadınlarının sadece özel bir insandan sosyal destek algılayarak travma sonrası büyüme geliştirdikleri düşünülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, travma sonrası büyümenin yordanmasında kendini açmanın anahtar rol oynadığı belirtilmiştir (Pietruch, 2010). Taku ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan bir araştırmada kendini açan öğrencilerin yüksek travma sonrası büyüme seviyeleri gösterdiği bulunmuştur. Travmatik olay ile mücadele sonrasında ev kadınları kendilerini "kurban" yerine "hayatta kalan" kişi olarak görmüş ve bunun yanı sıra "Covid-19 gibi travmatik bir olay ile başa çıktysam, diğer her şeyin üstesinden de gelebilirim" diye düşünmüş olabilirler. Pandemi ile birlikte ortaya çıkan olumsuz düşüncelerin olumlu düşünceler ile değiştirildiği ve ev kadınlarının travma sonrası büyüme geliştirdikleri söylenebilir. Ev kadınları, salgın karşısında zayıflık hissederken, diğer yandan da potansiyel güçlerini fark ederek olumlu değişiklikler yaşamış olabilirler. Tüm bu değişimde çevrelerindeki özel kişilerin varlığı ve kendilerini açma etkili bir rol oynamış gözükmektedir. Yaş ile travma sonrası büyüme arasında ilişki saptanmamıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 38.1'dir. Bu çalışmaya daha çok gençler katıldığı için yaş ve değişkenler arasında ilişki bulunmadığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde, araştırmanın bazı sınırlılıkları olduğu söylenebilir. Bu sınırlılıklara istinaden gelecek araştırmalar için öneriler sunulabilir. Mevcut çalışmanın sonuçları katılımcıların

kişisel beyanlarına dayalı olduğu için katılımcıların verdiği yanıtlar ile sınırlıdır. Kendini değerlendirmelerde kişilerin savunucu olma ve kendilerini iyi gösterme eğiliminde olmasından dolayı sorulara verilen yanıtlarda yanlışlıklar olabilir. Ancak bu araştırma, KKTC’de yaşayan ev kadınları ile yürütüldüğünden ve veriler Covid-19 döneminin sonu bile olsa yüz yüze toplandığından önemli olduğu düşünülmektedir. Aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin travma sonrası büyümeyi yordamamasında bu kişilerin Covid-19 geçiren ev kadınlarını damgalamasının etkisi olup olmadığının araştırılması önemlidir. Toplumsal travmaların uzun vadeli sonuçları olabileceği düşünüldüğü için KKTC’de yaşayan ev kadınlarının Covid-19 etkilerinin uzun vadeli sonuçlarının araştırılması önerilmektedir. İleride yapılacak benzer çalışmalara çalışan, farklı bölgelerden ve sosyo ekonomik düzeyden kadınların da dâhil edilmesi sonuçların kıyaslanabilmesini sağlayacaktır. Psikoterapi çalışmalarında pandeminin uzun vadeli etkileri unutulmadan büyümeye yönelik çalışmaların yapılması olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Sonuç olarak, Covid-19 pandemisi dünyadaki tüm insanlığı hedef almıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yüklediği ev içi sorumluluklar pandemi sürecinde artmıştır. Bu süreçte, hane içi iş yükü konusunda en dezavantajlı kesimin ev kadınları olduğu saptanmıştır (Pandemide Evde Bakım ve Zaman Kullanımı Araştırması Raporu, 2021). Hane içi işler, çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara yüklediği işler,

kadınların stres eşliğini olumsuz etkilemiştir (Kaya, 2021). Öte yandan, Covid-19 pandemi dönemi normalleşme sürecinde bu çalışmaya göre ev kadınlarında olumlu değişiklikler izlenmiştir. Covid-19 salgını travma sonrası büyüme bakımından fırsat olarak değerlendirilebilirse, kişi ve toplum nezdinde birçok değişimi başlatabilme olanağı taşımaktadır.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Araştırmanın uygulanması için Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi’nden araştırmanın uygulanması için onay alınmıştır (Karar No: -020-9039, Tarih: 22.10.2021).

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

CK verileri toplamış, analizleri yapmıştır. FG makale ana metninin düzenlenmesi, yapılacak analizlere karar verilmesi ve doğruluğunun denetlenmesinde, tartışmanın akışı ve düzenlenmesinde görev almıştır. CK önerilen düzeltmeleri yapmıştır. Yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Aaker, D. A., Kumar, V., Day, G. S. (2007). Marketing Research (9.bs.). John Wiley & Sons, Danvers.

Afacan, E., Avcı, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Örneği Üzerinden Salgın Hastalıklara Sosyolojik Bir Bakış. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Covid-19 Özel Sayısı 2, 1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/54658/738133>

Aliefendioğlu, H. (2007). Kıbrıs’ta Kadın/Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları ve Kadın Hareketi Üzerine Bir Değerlendirme. Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, 13 (33), 127-141. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cyprusstudies/issue/54301/736905>

Alikunjuand, H., Sulochana A. (2021). Assessing Information Poverty on COVID 19 Among Housewives in Kerala. 4th International Conference on Library and Information Management, Department of Library and Information Science, Faculty of Social Sciences, University of Kelaniya, Sri Lanka. 102-105.

Aydın, A., Kaya, Y. (2022). Post-Traumatic Growth Experiences of Individuals Having Completed Treatment for Coronavirus: A Qualitative Study, Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology, 4(1): 23-33.

Basow, S. A. (1992). Gender: Stereotypes and role (3.bs). Thomson Brooks/Cole Publishing Co.

Bilge, Y., Bilge, Y. (2021). Travma Sonrası Büyüme Açısından Bir Risk Faktörü Olarak Psikolojik Sağlamlılık: Koronavirüs Salgını Örneği. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(2): 312-325.

BM (Birleşmiş Milletler), Türkiye’de COVID-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirmesi Raporu, 2020. https://turkey.un.org/tr/88666-covid-19-kadinlarin-ev-ve-bakim-islerini-artirdi#_ftn1

Bonett, D., Wright, T. (2014). Sample Size Planning for Multiple Correlation: Reply to Shieh (2013). *Psicothema*.

Calhoun L.G., Tedeschi R.G. (2006). The Foundations of Posttraumatic Growth: An Expanded Framework. In Calhoun L. G. & Tedeschi R. G. (Eds.), *Handbook of Posttraumatic Growth: Research and Practice* (pp. 1-23). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Chauhan, P. (2021). Gendering COVID-19: Impact of the Pandemic on Women’s Burden of Unpaid Work in India. *Gen. Issues* 38: 395-419. <https://doi.org/10.1007/s12147-020-09269-w>

Chen B., Marcus J. (2012). Students’ Self-Presentation on Facebook: An Examination of Personality and Self-construal Factors. *Comput Hum Behav*. 28: 2091-2099.

Cheng, L., Liu L. (2022). Exploring Posttraumatic Growth After the COVID-19 Pandemic. *Tourism Management*, 90:104474, <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104474>.

Çaparlar, C. Ö., Dönmez, A. (2016). Bilimsel Araştırma Nedir, Nasıl Yapılır? *Turk J Anaesthesiol Reanim*, 44: 212-8. DOI: 10.5152/TJAR.2016.34711.

Dökmen Y.Z. (2004). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. Ankara: Sistem Yayıncılık. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Erişim adresi <https://covid19.who.int/>, 27.03.2022.

Dürü, Ç. (2006). Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyümenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Bir Model Önerisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eker, D. Arkar, H., Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1):17-25.

- Fariz, S., İlyas, A., Fariz, G. (2021). Pandemi Sürecinde Sağlık Çalışanlarında Travma Sonrası Büyümenin Stresle Başa Çıkma ve Algılanan Sosyal Destek Açısından Yordanması. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3): 292-301. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.947458>
- Fulcher, J., Scott, J. (2007). *Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Gültekin, F. (2001). Lise Öğrencilerinin Kendini Açma Davranışlarının Kimlik Gelişim Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1): 231-241.
- KKTC İstatistik Kurumu, 2022 Hanehalkı İşgücü Anketi. 05.09.2023
- Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Pandemide Evde Bakım ve Zaman Kullanımı Araştırması Raporu, 2021. https://tr.boell.org/sites/default/files/2022-04/HBS_Pandemide_Evde_Bakim_ve_Zaman_Kullanimi%20fin.al.pdf
- Hopyar, Z. (2021). Covid-19 Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri: Birleşik Krallık. *Akademik Düşünce Dergisi*, 4: 90-106.
- Hu, J., Huang, Y., Liu, J., Zheng, Z., Xu, X., Zhou, Y., Wang, J. (2022). COVID-19 Related Stress and Mental Health Outcomes One Year After the Peak of the Pandemic Outbreak in China: The Mediating Effect of Resilience and Social Support. *Front Psychiatry*. 13:828379. Doi: 10.3389/fpsy.2022.828379.
- Kalkan, İ. R. K. (2020). Şehit Ailelerinde Dini Yönelimin ve Algılanan Sosyal Desteğin Psikolojik İyi Oluş ve Travma Sonrası Büyüme ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, V. (2021). The Burnout and Loneliness Levels of Housewives in Home-Quarantine during Covid-19 Pandemic, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 3(2): 115-122.
- Karabulut, A. B. (2021). Pandemi Sürecinde Kadın: Bir Bilançoaya Dair Düşünceler. *Meyad Akademi*, 2(1): 69-83.
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 40: 541-573. <https://doi.org/10.26650/SJ.2020.40.1.0048>.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, F. (2021). Pandemi Sürecinde Çalışan Kadın Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar (Merzifon örneği). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KAYAD. (2011). Kıbrıs'ın Kuzey Kesiminde Kadınların Profili. Lefkoşa: KAYAD.
- Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Bireylerin Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi. <https://www.facebook.com/KTPSIKOLOGLARDERNEGI>
- KKTC Bakanlar Kurulu, Corona Virüsü (Covid-19) Hakkında Tedbir Kararları, 13 Mart 2020. <http://95.174.26/bk karar/66123/detay>.
- Kocatürk, A. G. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Kadınların Ev İçi Yükümlülükleri. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. Aralık: 240-253.
- Koç, E., Yeniçeri, Z. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinin Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liğine Etkileri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*. IV (1) 80-102.
- Koç, M., Haskan Avcı, Ö., Bayar, Ö. (2017). Kadın Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin (KTCRSÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenlilik Çalışması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(41): 284-297. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/maeufed/issue/29057/310815>
- Lakey, B., Cohen, S. (2000). Social Support Theory and Measurement. In S. Cohen, L.G. Underwood & B. H. Gottlieb (Eds.), *Social Support Measurement and Intervention* (pp. 29-52). New York: Oxford University Press.
- Lebni, J. Y., Irandoost S. F., Xosravi, T., Ahmadi, S., Ziapour, A., Soofizad, G., SoleimanvandiAzar, N. (2021). Explaining the problems faced by Iranian housewives during the COVID-19 quarantine period, and their adaption strategies: A qualitative study. *Women's Health*. 2021;17. doi:10.1177/17455065211063291
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation* (4.bs). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Necipoğlu, D., Bebiş, H., Seviğ, Ü. (2021). Kuzey Kıbrıs'ta toplumsal cinsiyet'in sağlık, eğitim, işgücü ve siyaset alanına yansımaları; *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(1): 55-63.
- Northfield, E. L., Johnston, K. L. (2022). "I get by with a little help from my friends": Posttraumatic growth in the COVID-19 pandemic. *Traumatology*, 28(1), 195-201.
- Öksüz, E., Mersin, S., Türker, T. (2017). Kendini Açma Ölçeğinin Üniversitesi Öğrencilerinde Türkçe Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 18(6): 586-593.
- Özcan, N. A., Arslan, R. (2020). Travma Sonrası Stres ile Travma Sonrası Büyüme Arasındaki İlişkide Sosyal Desteğin ve Maneviyatın Aracı Rolü. *Electronic Journal of Social Sciences*, 19 (73), 299-314.
- Pietruch, M. (2010). Posttraumatic Growth and Recovery in People with First Episode Psychosis. An Investigation into the Role of Self-Disclosure, Rumination and Posttraumatic Symptoms. Doctorate Thesis. University of East Anglia.
- Pietruch, M., Jobson, L. (2012). Posttraumatic Growth and Recovery in People with First Episode Psychosis: An Investigation into the Role of Self-Disclosure. *Psychosis*, 4:3, 213-223, Doi: 10.1080/17522439.2011.608434.
- Ping, M. F., Natalia, E., Hurai, R. (2022). A Cultural Perspective of Housewives' Adaptation to Mental Health Issues Caused by COVID-19. In the International Virtual Conference on Nursing, *KnE Life Sciences*, 32-41. Doi: 10.18502/ks.v7i2.10285
- Sebuktekin, D. (2018). Travma Sonrası Büyüme, Temel İnançlarda Sarsılma ve Psikolojik Dayanaklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. 1-92.
- Serinçay, H., Mat, G., Ülger, E., Özçakır, A., Alper, Z., Uncu, Y. (2021). COVID-19 Pandemisinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Aile Hekimliği Yaklaşımı. *Türk Aile Hek Dergisi*. 25(2): 37-46.
- Şafak, Ş. Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). Çocukların evle ilgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi. www.sdergi.hacettepe.edu.tr/sszcmao.pdf.
- Şafaklı, O. (2021, 3 Temmuz). Bir daha kapanırsak biteriz. *Kıbrıs Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.kibrisgazetesi.com>
- Şenol, D., Taştan, A. (2020). Covid-19 (Corona Virüs) ile Mücadelenin Görünmez Kahramanları: Ev Kadınları, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(27): 831-851.
- Taku, K., Tedeschi, R., Cann, A., Calhoun, T. (2009). The Culture of Disclosure: Effects of Perceived Reactions to Disclosure on Posttraumatic Growth and Distress in Japan. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29: 1226-1243.
- Tedeschi R. G. (1998). Posttraumatic Growth: Positive Changes in the Aftermath of Crisis. Tedeschi RG, Park CL, Calhoun LG (Eds.) Routledge.

Tedeschi R. G., Calhoun L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the Positive Legacy of Trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9: 455-471.

Tedeschi, R. G., Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence, *Psychology Inquiry*, 15(1): 1-18. Doi: 10.1207/s15327965pli1501_01

Türkleş, S., Yılmaz, M., Özcan A., Öncü, E., Karataş, B. (2013). Kadınlarda Ruh Sağlığını ve Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(3).

Vatandaş, S. (2020). Sosyalleşme ve Sosyalleşmenin Sosyal Medya Mecralarındaki Anlamsal ve İşlevsel Dönüşümü. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2): 813-832.

Yan, S., Yang, J., Ye, M., Chen, S., Xie, C., Huang, J., Liu, H. (2021). Posttraumatic Growth and Related Influencing Factors in Discharged COVID-19 Patients: A Cross-Sectional Study. *Sec. Health Psychology*, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.658307>.

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliliği ve Geçerliliği. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13: 147-157.

Wheless L. R., Grotz J. (1976). Conceptualization and Measurement of Reported Self-Disclosure. *Hum Commun Res.* 2: 338-346.

Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods* (5.bs). Orlando: The Dryden Press.

Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet S. G., Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1): 30-41.